

Егорова О. А.

Региональный филиал Национального института стратегических исследований при Президенте Украины в г. Ужгород

Манав Э.

Посольство Турецкой Республики в Украине

ОПЫТ ТУРЦИИ В СОЗДАНИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИИ СВОБОДНЫХ ЗОН

Резюме

Рассмотрено формирование сети свободных зон в Турции и представлены основные текущие организационно-экономические условия их функционирования, определена их результативность в динамике по показателям объемов торговли и занятости. Очерчены основные проблемы, которые возникли в процессе применения этого экономического инструмента, и государственные меры по их решению. Также определена стратегия применения Турцией этого экономического инструментария в перспективе. Акцентируется внимание на конкурентных преимуществах турецких свободных зон по сравнению с украинскими свободными (специальными) экономическими зонами.

Ключевые слова: свободная зона, специальный режим экономической деятельности, инфраструктура, стимулы, торговля, занятость.

Yehorova O. O.

Regional Branch of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine in Uzhgorod

Manav E.

Embassy of Turkey in Ukraine

EXPERIENCE OF TURKEY IN THE FREE ZONES ESTABLISHMENT AND OPERATION

Summary

The formation of a network of free zones in Turkey is considered, main current organizational and economic conditions of their operation are presented, and their effectiveness in the dynamics of trade and employment figures are defined. The main problems in the application of this economic instrument and government measures to address them are outlined. The strategy of further usage of this economic instrument by Turkey is outlined too. Attention is focused on the competitive advantages of Turkish free zones in comparison to the Ukrainian free (special) economic zones.

Key words: a free zone, a special regime of economic activities, an infrastructure, incentives, trade, employment.

УДК 339.9.012.435

Іванов Є. І.

Український державний університет фінансів і міжнародної торгівлі

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті досліджено характерні риси технічних заходів регулювання міжнародної торгівлі. Проаналізовано масштаби поширення технічних заходів, їх вплив на формування торговельних відносин між країнами з різним рівнем економічного розвитку. Досліджено вплив від застосування технічних заходів регулювання міжнародної торгівлі на ринкову рівновагу і добробут, а також пов'язані з цим економічні ефекти зростання виробничих витрат і зростання попиту на продукцію.

Ключові слова: технічні заходи, технічні бар'єри у торгівлі, санітарні і фіто-санітарні заходи, нетарифний протекціонізм, ефект зростання виробничих витрат, ефект зростання попиту.

Постановка проблеми. Регулювання міжнародної торгівлі на сучасному етапі зatoryного процесу виходу з світової фінансово-економічної кризи характеризується постійним вдосконаленням та розширенням нетарифного інструментарію, спрямованого на захист внутрішніх ринків. Серед широкого кола нетарифних заходів найбільш дискусійною залишається роль технічних заходів регулювання (технічних бар'єрів у торгівлі та санітарних і фітосанітарних норм) у зв'язку з амбівалентним характером їх впливу (зростанням протекціонізму з одного боку та забезпеченням вищих стандартів якості життя з другого), що до-

зволяє урядам багатьох країн виправдовувати їх застосування. Це обумовлює необхідність дослідження дійсної мети використання зазначених інструментів регулювання зовнішньої торгівлі.

Кількість нотифікацій (офіційних звернень до СОТ з боку країн-учасниць з повідомленням про намір застосувати заходи протекціонізму), поданих у 2013 р. щодо введення в дію нових технічних заходів, сягнула 1077, перевищивши відповідний показник за попередній рік на 10,2% [1]. Для порівняння, у 2013 р. в рамках СОТ було ініційовано лише 283 антидемпінгових розслідувань [2]. Це свідчить про невпинно зростаючий інтер-

ес країн світу до технічних заходів регулювання міжнародної торгівлі й зумовлює актуальність дослідження їх впливу на глобальне торговельне середовище.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню особливостей поширення нетарифного протекціонізму й використання технічних засобів регулювання міжнародної торгівлі зокрема присвячено роботи таких визнаних вітчизняних вчених-економістів, як В.Г. Андрійчук [3], А.А. Мазаракі [4], Т.М. Циганкова [5], а також провідних міжнародних економічних організацій [6]. Однак дані роботи стосуються окремо взятих прецедентів використання технічних заходів регулювання торгівлі, тому висвітлення особливостей і ролі таких заходів залишається неповним і потребує подальших досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з тим, що технічні бар'єри в торгівлі й санітарні та фіто-санітарні норми можуть чинити як позитивний (забезпечуючи більш високі стандарти якості продукції), так і негативний (протекціоністський) вплив на розвиток міжнародної торгівлі, постає проблема визначення теоретико-методологічної бази для надання науково-обґрунтованої оцінки мети застосування аналізованих заходів.

Мета дослідження – визначити масштаби використання технічних заходів регулювання країнами світу, їх вплив на формування глобальних торговельних відносин; проаналізувати економічні ефекти, що виникають внаслідок застосування технічних заходів, та визначити умови, за яких вони мають протекціоністський характер.

Виклад основного матеріалу. До загальної категорії «технічні заходи» належать технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ) та санітарні і фіто-санітарні (СФС) норми. ТБТ включають в себе вимоги до пакування, технічних стандартів, якості продукції, у тому числі заходи, пов'язані з захистом навколишнього середовища. СФС норми охоплюють заходи з запобігання поширенню інфекцій та хвороб тварин і рослин, заходи щодо забезпечення безпеки харчових продуктів (огляд, перевірку якості, сертифікацію, карантин).

Показниками, що дозволяють оцінити масштаби охоплення міжнародної торгівлі технічними заходами, є індекс частоти та коефіцієнт покриття імпорту. Індекс частоти відображає відсоток тарифних ліній, зовнішня торгівля якими обмежена хоча б одним із досліджуваних заходів, та розраховується за формулою [7, с. 9]:

$$F_j = \frac{\sum D_i M_i}{\sum M_i} \times 100\%, \quad (1)$$

де:

D_i – змінна, що відображає наявність відповідних заходів регулювання відносно i -тої тарифної лінії;

M_i – змінна, що відображає наявність імпорту товарів за i -тою тарифною лінією.

Коефіцієнт покриття імпорту відображає відсоток всього обсягу імпорту, який підпадає під хоча б один відповідний обмежувальний захід. Він розраховується за формулою [7, с. 10]:

$$C_j = \frac{\sum D_i V_i}{\sum V_i} \times 100\%, \quad (2)$$

де:

D_i – змінна, що відображає наявність відповідних заходів регулювання відносно i -тої тарифної лінії;

V_i – обсяг імпорту товарів за i -тою тарифною лінією.

Динаміка індексу частоти використання ТБТ і СФС норм свідчить про збільшення їх ролі в регулюванні міжнародної торгівлі. З 1999 по 2010 р. для групи нетарифних заходів, яка об'єднує ТБТ, СФС норми та митні процедури, індекс частоти зріс з 37% до 52% [8, с. 17].

Розрахунки відповідних показників станом на 2012 р., наведені в таблиці 1, вказують на те, що ТБТ разом СФС нормами переважають решту нетарифних заходів регулювання за покриттям світового обсягу торгівлі.

Таблиця 1
Індекс частоти та коефіцієнт покриття міжнародної торгівлі нетарифними заходами регулювання зовнішньої торгівлі в світі¹ у 2012 р., %

Види заходів регулювання зовнішньої торгівлі	Індекс частоти	Коефіцієнт покриття
Технічні бар'єри у торгівлі	28	31
Санітарні та фітосанітарні норми	13	14
Ліцензування та квоти	16	20
Митні процедури	11	11
Цінові заходи ²	2	5

Примітки: 1. показники розраховані на основі даних 29 країн Африки, Азії та Латинської Америки, що розвиваються, та Японії і Європейського Союзу.

2. Цінові заходи охоплюють антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні мита, а також адміністративні ціни.

Укладено автором. Джерело: [8, с. 7]

ТБТ охоплюють 28% тарифних ліній та 31% світового обсягу імпорту; СФС – відповідно 13 і 14%. Система ліцензування і квот, які не підпадають під два попередні види заходів, охоплюють 20% світового обсягу імпорту. Необхідно зазначити, що на квоти при цьому припадає невелика частка в цій групі. Більшість із цих 20% складає неавтоматичне ліцензування, заборонене правилами СОТ. Воно застосовується здебільшого як адміністративний метод управління імпортом. Митні формальності охоплюють 11% світового обсягу імпорту. Передбачаючи перевірку якості й кількості вантажу, вони зумовлюють необхідність нести додаткові витрати на міжнародну торгівлю, що зменшує міжнародну конкурентоспроможність суб'єктів ЗЕД. Цінові заходи покривають лише 5% світового імпорту, найбільший ефекти серед них мають антидемпінгові та компенсаційні мита, а також адміністративні ціни на продукти харчування та енергетичні ресурси.

Розподіл використання ТБТ і СФС норм за товарними групами характеризується переважанням санітарних і фітосанітарних норм серед продовольчої продукції та більш рівномірним розподілом технічних бар'єрів у торгівлі за всією товарною номенклатурою (табл. 2).

Пікові значення з обмеження торгівлі припадають на СФС норми, які покривають 71,3% тарифних ліній товарної групи «живі тварини» та 69,2% тарифних ліній групи «продукти рослинного походження». Проте ТБТ є більш поширеними й здебільшого однаково охоплюють всі види товарних груп з піковими значеннями для готових харчових продуктів (41,7% тарифних ліній), живих тварин (36,2%) продукції хімічної промисловості (35,8%), текстильних виробів (34,3%) тощо.

В результаті більше 60% тарифних ліній, що стосуються сільськогосподарських товарів, підпадають під СФС норми. Серед звернень країн до СОТ з приводу введення нових СФС норм

Таблиця 2
Індекс частоти використання нетарифних
заходів регулювання міжнародної торгівлі
за товарними групами¹, %

Товарні групи	СФС норми	ТБТ
Живі тварини	71,3	36,2
Продукти рослинного походження	69,2	31,7
Жири та олії	51,1	26,8
Готові харчові продукти	57,0	41,7
Мінеральні продукти	9,8	25,5
Продукція хімічної промисловості	11,3	35,8
Деревина і вироби з неї	26,2	30,2
Текстильні матеріали й вироби	1,8	34,3
Недорогоцінні метали	1,6	21,0
Машини та електричне обладнання	1,1	20,8
Транспортні засоби	0,3	26,2

Примітка: показники розраховані на основі даних 29 країн Африки, Азії та Латинської Америки, що розвиваються, та Японії і Європейського Союзу станом на 2012 р.

Джерело: [8, с. 14]

94% стосуються обмеження міжнародної торгівлі саме сільськогосподарською продукцією. Стосовно ТБТ, то близько 65% поданих до СОТ нотифікацій про їх застосування стосуються обмеження торгівлі промисловими товарами [1].

В основі випереджаючої динаміки зростання питомої ваги технічних заходів серед решти інструментарію регулювання міжнародних торговельних потоків лежить можливість для урядів країн пояснювати застосування нових ТБТ та СФС норм необхідністю забезпечувати безпеку та здоров'я споживачів. Обґрунтованість такого кроку може бути визначена шляхом дослідження впливу від введення нових технічних заходів на ринкову рівновагу (рис. 1).

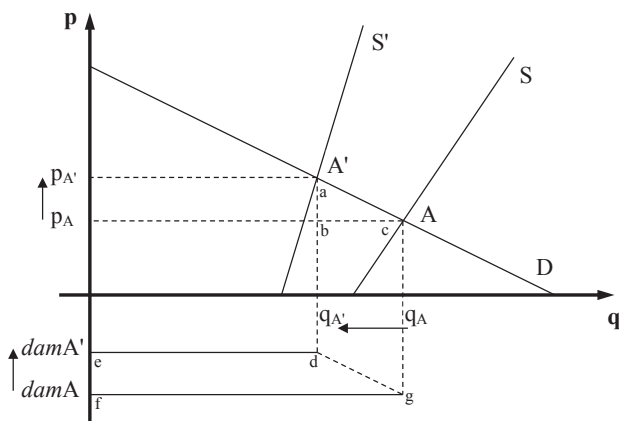

Рис. 1. Вплив від застосування технічних бар'єрів
щодо імпорту товару
на ринкову рівновагу і добробут

Джерело: [9, с. 21]

Припустимо, що уряд вводить технічні бар'єри щодо імпорту окремого товару, щоб не зазнавати значних витрат у розрахунку на одиницю продукції ($damA$) на подолання негативних наслідків від використання чи споживання цього товару. Не маючи змоги негайно задовольнити нові вимоги, імпортер буде змушений піти з ринку, внаслідок чого пропозиція на ньому зменшиться ($S \rightarrow S'$), ціни зростуть ($p_A \rightarrow p_{A'}$), а обсяг ринку скоротиться ($q_A \rightarrow q_{A'}$). Безповоротні втрати для національної

економіки при цьому графічно визначаються площею трикутника abc (S_{abc}).

Однак введення кращих стандартів передбачає також зниження втрат на одиницю продукції, пов'язаних з подоланням негативних наслідків ($damA \rightarrow damA'$). Відтак, загальний ефект від зазначеного кроку графічно визначається площею трапеції $edgf$ (S_{edgf}). Таким чином, якщо обсяг витрат, яких вдалось уникнути внаслідок застосування ТБТ й СФС норм, перевищує обсяг втрат, пов'язаних зі скороченням ринку і зростанням цін ($S_{edgf} > S_{abc}$), то дії уряду з обмеження міжнародної торгівлі можуть вважатися виправданими. Якщо ж нові технічні стандарти не принесли значного ефекту скорочення витрат на подолання негативних наслідків від використання чи споживання товару, і вони є меншими за безповоротні втрати від блокування імпорту ($S_{edgf} < S_{abc}$), тоді має місце чітко виражена протекціоністська мета ТБТ і СФС норм та дискримінація в міжнародній торгівлі.

Інша дискусія щодо виправданості застосування технічних заходів як інструменту регулювання зовнішньої торгівлі полягає в поєднанні двох протилежних ефектів в разі дотримання виробниками нових стандартів якості:

- ефекту зростання виробничих витрат (пов'язаного з необхідністю нести додаткові витрати для забезпечення виробництва за новими технічними стандартами);

- ефекту зростання попиту (пов'язаного зі збільшенням попиту на продукцію, внаслідок її вищої якості й безпечності споживання).

Характер застосовуваних ТБТ і СФС норм полягає у переважанні одного з даних ефектів над іншим (рис. 2).

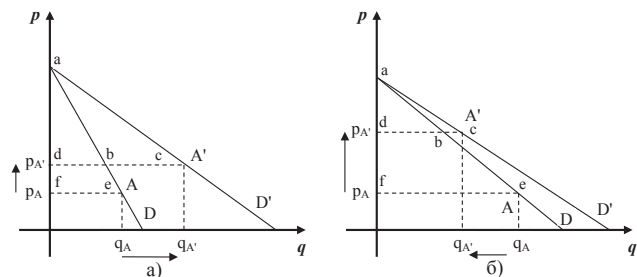

Рис. 2. Ефект зростання виробничих витрат
й ефект зростання попиту від застосування
технічних заходів регулювання торгівлі

Укладено автором. Джерело: [4, с. 63]

За умови переважання ефекту зростання попиту (рис. 2а), кількість бажаючих придбати новий якісний товар з гарантією безпеки споживання значно збільшується ($D \rightarrow D'$), а зростання ціни є некритичним ($p_A \rightarrow p_{A'}$). Відтак, нова рівновага на ринку забезпечує зростання виробництва і споживання ($q_A > q_{A'}$). Збільшення доходів для виробника, що перейшов на нові стандарти, графічно оцінюється площею трикутника abc (S_{abc}), а втрати, пов'язані зі зростанням ціни – площею трапеції $dbef$. При переважанні ефекту зростання попиту, доходи є більшими, ніж втрати ($S_{abc} > S_{dbef}$), а технічні стандарти вважаються такими, що стимулюють розвиток та збільшення обсягів міжнародної торгівлі.

У разі, якщо переважає ефект зростання виробничих витрат (рис. 2б), зростання ціни внаслідок переходу на нові стандарти є критичним ($p_A \rightarrow p_{A'}$),

а зростання попиту через високу ціну є незначним ($D \rightarrow D'$). Відтак, нова рівновага на ринку спричиняє до зменшення виробництва і споживання ($q_A' < q_A$). При цьому доходи для виробника, що запровадив нові стандарти, будуть нижчими за втрати, пов'язані зі зростанням ціни ($S_{\Delta abc} < S_{\Delta def}$), а технічні стандарти вважаються такими, що мають чітко виражений протекціоністський характер.

Розрахункові дослідження, що виокремлюють ступінь впливу кожного з проаналізованих ефектів, ще не набули значного поширення. Однак, з точки зору охоплення загальної картини, на увагу заслуговують розрахунки ефекту зростання виробничих витрат й ефекту зростання попиту на торгівлю сільськогосподарською продукцією між країнами Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), здійснені американськими вченими Б. Ксіоном та Дж. Бегіном [10, с. 17-18]. Відповідно до їх результатів, ТБТ та СФС переважно стимулюють розвиток міжнародної торгівлі продовольчими товарами між учасниками ОЕСР (за винятком молочної продукції), однак при цьому становлять значну перешкоду для імпорту в ці країни відповідної продукції з країн, що розвиваються.

Необхідно зауважити, що за масштабами використання ТБТ і СФС норм серед решти нетарифних заходів також простежується поділ між розвинутими країнами й тими, що розвиваються. Для розвинутих країн частка ТБТ і СФС норм у всіх застосовуваних нетарифних заходах в 2010 р. склала 74,4%, в той час як для країн, що розвиваються, – 49,4% [6, с. 116]. Результати дослідження фахівців ЮНКТАД виявили пряму залежність між показником ВВП на душу населення країн та роллю технічних заходів серед інших нетарифних заходів в обмеженні їх імпорту [11, с. 20].

Таким чином, за допомогою технічних бар'єрів у торгівлі й санітарних і фітосанітарних норм розвинуті країни здебільшого встановлюють норми якості та безпеки, які значно перевищують норми, прийняті в рамках багатосторонніх домовленостей. Тож, хоча за своєю природою ТБТ і СФС норми не є дискримінаційними, на практиці вони використовуються розвинутими країнами і позбавляють конкурентних переваг країни, що розвиваються, пов'язаних з низькою вартістю робочої сили та переважним доступом на іноземні ринки в рамках багатоколонного тарифу.

Основними факторами, що зумовлюють високу ефективність та дієвість ТБТ і СФС норм як інструментів протекціонізму зі сторони розвинутих країн, є низький інституційний потенціал та недостатній розвиток інфраструктури в країнах, що розвиваються. Для задоволення технічних стандартів і санітарних вимог розвинутих країн суб'єкти господарювання в країнах, що розвиваються, по-

винні впровадити на своєму виробництві новий технологічний процес, паралельно залишаючи потужності для виробництва товарів відповідно до стандартів, що діють на внутрішньому ринку. Це, у свою чергу, потребує відповідної інфраструктури: наявності розвинутої банківської системи для залучення недорогих або пільгових кредитів, функціонування технологічних парків для ефективного залучення іноземних інвестицій, наявності державного агентства з підтримки експорту (у тому числі, функціонування експортно-імпортного банку) тощо. Зазначені інституції в країнах, що розвиваються, зазвичай функціонують неефективно, що відображається низьким рівнем інвестиційної привабливості цих країн. Тому усунення обмежень в світовій торгівлі, пов'язаних з СФС нормами та ТБТ, здебільшого залежить від інтенсивності економічного розвитку в цих країнах.

Висновки і пропозиції. На сучасному етапі технічні заходи є основним й найбільш застосовуваним інструментом нетарифного регулювання міжнародної торгівлі. Випереджаюча динаміка зростання їх використання полягає в можливості зі сторони уряду виправдовувати введення нових ТБТ та СФС норм необхідністю забезпечувати безпеку та здоров'я споживачів.

Однак науково обґрунтована оцінка мети застосування технічних заходів може бути надана лише на основі економіко-математичного розрахунку їх впливу на зменшення витрат щодо подолання негативних наслідків від використання чи споживання неякісної продукції, а також на базі розрахунку ефекту зростання виробничих витрат й ефекту зростання попиту і пов'язаного з ними стимулюючого або обмежуючого впливу на міжнародну торгівлю.

Результати уже здійснених досліджень у даній сфері окреслюють поділ між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, в інтенсивності та характері застосування технічних заходів регулювання міжнародної торгівлі. Існуючі технічні заходи переважно стимулюють зростання торгівлі між країнами ОЕСР та блокують доступ на їх ринки товарів з країн, що розвиваються, позбавляючи ці країни конкурентних переваг, пов'язаних з низькою вартістю робочої сили та преференційним доступом на іноземні ринки в рамках багатоколонного тарифу.

Однак слід зазначити, що кожен конкретний випадок застосування технічних заходів потребує окремого аналізу ефектів зростання виробничих витрат і зростання попиту. Це зумовлює перспективу подальших досліджень на основі наведеної теоретико-методологічної бази впливу технічних стандартів на дво- і багатосторонні відносини між країнами щодо торгівлі за всіма товарними групами.

Список літератури:

1. TBT/SPS Information Management System. World Trade Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://tbtims.wto.org/web/pages/search/notification/BasicSearch.aspx>.
2. Anti-dumping initiations: by reporting Member 01/01/1995 – 31/12/2013. World Trade Organization [Electronic resource]. – Mode of access : – Mode of access : http://www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/adp_e.htm.
3. Андрійчук В.Г. Теоретичні аспекти окремих елементів промислової складової зовнішньоекономічної політики України / В.Г. Андрійчук, Є.В. Хрупов // Зовнішня торгівля. – 2010. – № 4-5. – С. 9-16.
4. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі : моногр. / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – К. : КНТЕУ, 2010. – 469 с.
5. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ : моногр. / Кер. авт. кол. і наук. ред. Т.М. Циганкова. – К. : КНЕУ. – 2003. – 660 с. – Бібліогр.: с. 603-609.
6. World Trade Report 2012. Trade and public policies: A closer look at non-tariff measures in the 21st century. – Geneva : WTO, 2012. – 247 p.
7. Fugazza M. The Economics behind Non-Tariff Measures: Theoretical Insights and Empirical Evidence / Marco Fugazza. – Geneva : UNCTAD, 2013. – 26 p.

8. Nicita A., Gourdon J. A preliminary analysis on newly collected data on non-tariff measures / Alessandro Nicita, Julien Gourdon. – New York and Geneva : UNCTAD, 2013. – 24 p.
9. Non-Tariff Measures to Trade: Economic and Policy Issues for Developing Countries. Developing Countries in International Trade Studies. – New York and Geneva : UNCTAD, 2013. – 108 p.
10. Xiong B., Beghin J.C. Disentangling the Demand-enhancing Effect and Trade-cost Effect of Technical Measures in Agricultural Trade among OECD countries / Bo Xiong, John Christopher Beghin // Iowa State University Working Paper. – 2011. – № 11019. – 39 p.
11. Nicita A. Key Statistics and Trends in Trade Policy / Alessandro Nicita. – New York and Geneva, UNCTAD. – 2013. – 28 p.

Иванов Е. И.

Украинский государственный университет финансов и международной торговли

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ И ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ МЕР РЕГУЛИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ

Резюме

В статье исследованы характерные черты технических мер регулирования международной торговли. Проанализированы масштабы распространения технических мер, их влияние на формирование торговых отношений между странами с различным уровнем экономического развития. Исследовано влияние применяемых технических мер регулирования международной торговли на рыночное равновесие и благосостояние, а также связанные с этим экономические эффекты роста производственных расходов и роста спроса на продукцию.

Ключевые слова: технические меры, технические барьеры в торговле, санитарные и фитосанитарные меры, нетарифный протекционизм, эффект увеличения производственных издержек, эффект увеличения спроса.

Ivanov E. I.

Ukrainian State University of Finance and International Trade

ECONOMIC EFFECTS AND FEATURES OF TECHNICAL MEASURES APPLICATION IN INTERNATIONAL TRADE REGULATION

Summary

The article investigates the characteristics of technical measures of international trade regulation. The prevalence of technical measures, their impact on the trade relations between countries with different levels of economic development is analyzed. The effects of technical measures application on market equilibrium and welfare and related demand-enhancing and trade-cost effects are investigated.

Key words: technical measures, technical barriers to trade, sanitary and phyto-sanitary measures, non-tariff protectionism, trade-cost effect, demand-enhancing effect.

УДК 330.341.1

Кірик М. А.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ЕМПІРИЧНІ ОСНОВИ РОЛІ МАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІКИ ВИСОКОРОЗВИНУТИХ КРАЇН

У статті розглядається роль інноваційної діяльності малого бізнесу в економіці високо розвинутих країн. Досліджуються причини виникнення та розвитку інноваційного підприємництва в сфері малого бізнесу. Особлива увага приділяється державній підтримці малого інноваційного бізнесу.

Ключові слова: малий інноваційний бізнес, розвинуті країни, національна інноваційна система, інноваційний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Важливу роль в інноваційному процесі та НТП розвинутих країн відіграє малий інноваційний бізнес, який виступає невід'ємним елементом інноваційного середовища. Особливості цього виду підприємництва найбільш адекватне потребам інноваційного сектору. В зв'язку з цим всебічний розвиток малого інноваційного бізнесу, підвищення його значущості у інноваційному процесі є основним фактором інтенсифікації. Це обумовлює актуальність даної статті, оскільки детальне дослідження ролі малого інноваційного

бізнесу у інноваційних процесах розвинутих країн дозволяє сформувати ті теоретичні та емпіричні основи, які мають бути закладені у стратегії інноваційно-економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналізу ролі малого інноваційного бізнесу присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, Р. Мумінов, І. Абдіраїмов та С. Маленова, аналізуючи досвід розвинутих країн та країн з перехідною економікою, відзначають, що розвиток інноваційного підприємництва у сфері малого бізнесу стає універсальним пріори-